

DRUGA PLAT DRAŽGOŠKE ZGODOVINE

Resnica o »dražgoški bitki« in povojni obnovi Dražgoš v očeh domačina FRANCA KAVČIČA

<http://www.youtube.com/watch?v=GxKU5bL3V4M>

Poslušajte te boljševitične demagogije tovariša Stanovnika, ki ima 7.000 evrov pokojnine in zelo dobro ve za povojne umore njegovih sotovorišev. Prikrivanje zločina pa pomeni, da si sam zločinec.

<http://www.youtube.com/watch?v=345DKxr-mk4>

Ko so med drugo svetovno vojno Slovenijo razkosali okupatorji, so Nemci zasedli Štajersko in Gorenjsko in tako je pod nemško oblast prišla tudi vas Dražgoše. Ta leži pod strmim robom Jelovice, za katerim se dviga Kotlič (1410 m), ki se sedaj imenuje Partizanski vrh. Gozd se razteza skoraj do vasi, ki je široko razpotegnjena. Zahodni del vasi se imenuje Pri cerkvi. Ta se s seniki in kozolci podaljšuje daleč pod Dražgoško goro.

Vzhodni del vasi je Na pečeh, naprej od njega pa stoji še osameli zaselek Jelenšče. Z Jelenšč vodi pot čez Jamnik v Kropo in v Savsko dolino. Nad zaselkom štrli iz pobočja Jelovice skalnat pomol Jelenca, danes imenovana Bičkova skala. Čez strm rob vodijo poti na Jelovico, kjer je najbližja Mošenjska planina. Proti jugu poti vodijo v dolino Češnjice.

Ob vznožju pod Dražgošami je vas Rudno, ob izhodu v Selško dolino pa Češnjica, do koder je iz Dražgoš pet kilometrov. Pred vojno je bilo v Dražgošah 81 hiš in 444 prebivalcev, po štetju

leta 1948 pa je bilo tu samo še 209 ljudi. Dražgošani so bili kmetje, gozdni delavci, oglarji in vozniki (furmani). Zaradi pridnosti vaščanov in njihove miroljubnosti je v vasi vladalo blagostanje. Vas je imela župnijo, cerkev, ki je stala na nadmorski višini 853 m, šolo, prosvetni in sokolski dom, več društev, igralski oder, gasilce, električno napeljavo iz vasi Rudno ... Znamenitost Dražgoš je bila baročna cerkev iz 17. stoletja, ki je imela štiri pozlačene oltarje iz leta 1658.

Prihod partizanov

V letih 1936–1938 je v dražgoški šoli poučeval učitelj Bertot. Izobraževal se je v Sovjetski zvezi in bil član komunistične partije. Pridobival je ljudi za komunistične ideje in ustanavljal komunistične kominterne. V Dražgošah je učitelj Bertot naletel na ugodna tla, saj se je manjša skupina prebivalcev (približno pet ljudi) nad njegovimi komunističnimi idejami zelo navduševala. Do vojne je bilo to delovanje prikrito. Tudi Bertot sam ni zbujal nobene pozornosti. Med vojno pa se je to pokazalo tako, da so ljudje iz ustanovljene komunistične kominterne povabili partizane prezimit v Dražgoše. Cankarjev bataljon je prišel v Dražgoše v noči s 30. na 31. 12. 1941. Prišli so iz Poljanske doline čez Pozirno, Sv. Mohor (Zabrekve) in Kališe.

Vas je imela zelo dobro lego za umik na Jelovico, če bi Nemci morda napadli. Snega je bilo zelo veliko, vsaj meter in pol, vendar so imeli vozniki lesa dobro utrjene poti z Jelovice. Vas je bila razpotegnjena, vendar so bile hiše na kupu, tako da so imeli partizani hrane in prenočišč dovolj. Za takratni čas so bile Dražgoše bogata vas. Vse to potrjuje dejstvo, da je bila vas načrtno izbrana. Med partizani se je govorilo: »Take farške vasi pa res ni škoda.«

Cankarjev bataljon je bil ustanovljen 5. avgusta 1941 sredi Jelovice na Vodiški planini. Vodil ga je Stane Žagar, član CK KPS in Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Poveljnik je postal kapetan Jože Gregorčič – Gorenjc, španski borec. Politkomisar je bil Ivan Bertoncelj – Johan. Operativna častnika sta bila Franc Primožič – Marko in Miha Švigelj, oba oficirja bivše jugoslovanske vojske. Bataljonski zdravnik je bil najprej dr. Jože Gabrovšek, po njegovem odhodu pa medicinec Janez Konšek s Trojan.

Cankarjev bataljon je najprej štel 120 ljudi. Imeli so 40 pušk, eno strojnico, nekaj samokresov in bajonetov. Razporejeni so bili v dve četi: Jeseniško-Cankarjevo in Jelovško. Cankarjev bataljon se je v naslednjem mesecu zmanjšal za tretjino zaradi nekaterih bojov in nemškega preganjanja. V drugi polovici oktobra pa sta se četi spet združili.

Partizani so se namestili na Sv. Mohorju z nadmorsko višino 948 m. Cankarjev bataljon je svoje lokacije menjal pogosto, na Sv. Mohorju pa so ostali do 9. decembra 1941. V novembru je prišlo tudi do sprememb v vodstvu Cankarjevega bataljona. Komandant je postal Stane Žagar, namestnik Jože Gregorčič in politkomisar Lojze Kebe – Štefan. Gregorčič je bil hkrati še vedno komandant, njegov politkomisar pa Ivan Bertoncely – Johan. Do januarja 1942 je Cankarjev bataljon štel 200 borcev. 80 mož je bilo iz Poljanske doline, kjer so jih partizani mobilizirali in jim zagotavljali, da bo konec vojne čez 14 dni ...

Boj se začanja

Cankarjev bataljon je prišel v Dražgoše v dveh skupinah. Glavni štab so imeli na domačiji Pr' birt Na pečeh. Partizani so bivali po hišah, v hlevih in sokolskem domu. Na novo leto zvečer je bil prvi miting (1. 1. 1942), drugi miting pa so organizirali 6. januarja 1942 v sokolskem domu. Glavni govornik na drugem mitingu je bil Stane Žagar, ki je govoril, da so v Dražgoški republici tako rekoč svobodni, da so dobro oboroženi in da bodo branili Dražgošane pred Nemci. Govoril je tudi o komunizmu in o tem, da bo po uvedbi nove družbene ureditve vse boljše. Večina ljudi je dvomila v to, kljub temu pa so nekateri nasedli njegovim besedam. Ljudi je bilo predvsem zelo strah in so se bali prihodnjih dni.

Že prvi dan boj, v petek 9. 1. 1942, je moj oče prosil partizane, naj odidejo iz vasi, ker so Nemci premočni, da bi jih partizani lahko premagali. »Pojdite iz vasi! Jaz vem, kaj je vojska in vojna, ker sem bil v prvi svetovni vojni. Nemci tega ne bodo dopustili. Ljudje bomo nesrečni, vas pa bodo premagali ali pa se boste morali umakniti. Pripravljeni smo vam voziti hrano na Jelovico, samo pojdite iz vasi!« jih je rotil oče. Na Jelovici je bilo namreč takrat veliko planinskih in gozdarskih koč. Vendar so bili partizani odločeni, da se bodo uprli in da bodo ljudi branili pred Nemci, če bi ti napadli.

Tudi Stane Žagar in Jože Gregorčič sta bila enakih misli, češ, uprli se bomo, pa bo, kar bo. Možje, ki so bili za to, da bi se umaknili in so vodstvo tudi prosili, da to storijo, so morali odstopiti. Tudi komandir čete, tovariš Pečnik, je menil, da se je treba umakniti iz vasi. Zato so ga kmalu odstranili iz svojih vrst ... Ko so borci videli, kaj se dogaja, jih je vsaj 120 pobegnilo že prvi dan boj. Partizani tudi orožja niso imeli veliko. Slišal sem, kako so se v petek zvečer (9. 1.) pri nas doma partizani pogovarjali o tem, da ima nekdo samo še pet metkov, drugi le tri, borec z jugoslovansko zbrojevko pa je dejal, da ima samo dva šaržerja.

Nazadnje so se partizani in domačini nekako dogovorili, da bodo Dražgošani »dogodek« oziroma prebivanje partizanov v vasi prijavili županu Francetu Benediku. Izbrali so tri može. Nazadnje je to dolžnost opravil samo Pintar, ki je živel v vzhodnem delu vasi Na pečeh. Župan mu je rekel, da bo to olajševalna okoliščina in da so ljudje svojo dolžnost izpolnili. Vendar ljudje temu niso verjeli. Franceta Benedika, po domače Mlinarja, so za župana postavili Nemci. Še istega leta (1942) so ga partizani ubili kot izdajalca, prav tako so pobili tudi njegovo družino. Dražgošani vedo povedati, da se je Franc Benedik kot župan zavzemal za ljudi in se boril za pravico, kolikor se je v tistem času lahko.

Nemci so v petek, 9. januarja 1942, ob 8. uri zjutraj najprej začeli prodirati v Dražgoše z zahodne strani, vendar so se kasneje obrnili nazaj proti Rudnu. To so potrdili gozdni delavci (furmani) iz vasi, ki so v petek zjutraj delali na Jelovici v Češnc, tj. kraj na stičišču Rudna in Dražgoš. Tam so Nemci te delavce zjutraj zajeli. Ko se je začelo mračiti, so fantom na sani (»posmojke«) naložili municijo in se začeli pomikati proti vasi. Mlade fante domačine so Nemci postavili v prvo vrsto za ščit.

Partizani, Jaka Brnard in njegov vod, so se »srečali« z Nemci in ujetniki na kraju, imenovanem Kras, ki je od vasi Pri cerkvi oddaljen približno 500 metrov. Tu so imeli partizani zasedo. Jaka Brnard ni mogel streljati, ker mu je zamrznil mitraljez. Drugi njegovi soborci, ki so bili skriti za kozolci, pa so na Nemce začeli streljati ... Ujeti fantje, med katerimi je bil tudi moj brat Janez, so se v zmedi pognali po strmini, ki se je odpirala pod cesto, in se tako rešili. Konje so Nemci zasegli in se umaknili nazaj.

Prvi dan so Nemci začeli streljati s topovi z Rudna. Ljudje so bili ta dan še v hišah. Ena hiša (po domače Žerevnikova) Na pečeh je prvi dan že pogorela. Drugi dan, v soboto, 10. januarja 1942, se je obstreljevanje stopnjevalo. Pogorelo je več hiš v vasi Na pečeh, ki so bile v dosegu topov, postavljenih na Rudnu pri Novakovi žagi. V soboto so se ljudje umaknili v kleti.

V nedeljo, 11. januarja 1942, ko se je začelo daniti, so Nemci spet napadli s topovi z Rudna. Ljudje so bili večinoma v kletih, nekateri pa so se že umaknili na Jelovico, ker so slutili, da se bo zgodilo nekaj hudega. Bil je zelo hladen dan, minus 15 stopinj Celzija in meter in pol snega. Istega dne so Nemci napadli tudi z vzhoda – na Jelenščah. Veliko ljudi se je pred granatami umaknilo prav tja, ker je ta zaselek bolj v zavetju in nekakšen »mrtvi kot«, kamor ni priletelo toliko izstrelkov kot v druge dele vasi. In prav tu so Nemci zajeli veliko ljudi in ob 11. uri dopoldne pričeli z morijo.

Ljudje so stali v vrsti in nemški vojak je postavil roko na določeno višino. Kdor je bil višji od njegove roke, so ga postavili v vrsto za streljanje, kdor je bil manjši od te višine, so ga izpustili. Tako je bilo ustreljenih 21 mož: najstarejši je imel 73 let, najmlajša fantka pa sta bila stara samo 12 let. Tam je bilo tudi veliko žensk in majhnih otrok, ki so morali gledati morijo in nato iti mimo postreljenih trupel.

Na tem mestu bi rad še enkrat opozoril na to, da Dražgošan Ludvik Jelenc še vedno trdi, da je pobegnil Nemcem iz vrste za streljanje na Jelenščah. Vendar to ni res. Resnica je, da je bil Ludvik Jelenc takrat še otrok in manjši od višine, ki jo je z roko določil nemški vojak, torej ni bil v vrsti za streljanje. Tisti, ki je skočil iz vrste, je bil Evgen Luznar iz Dražgoš. Nemci so za njim streljali, vendar jim je pobegnil. Žal je že pokojni, da bi lahko o tem spregovoril ...

V nedeljo zvečer, 11. januarja, je prišel stric Peter, očetov brat, z Jelovice, kjer je delal v gozdu, do nas in prosil mojega očeta Janeza, da bi šla skupaj pogledat, kaj je z njegovo družino, ki je živela Na pečeh. Moj brat, tudi Janez, je šel s stricem namesto očeta. Ko sta prišla do stričevega doma, je stric našel le gorečo hišo, njegove družine pa ni bilo nikjer.

Iz gorečega hleva sta poskušala rešiti kravo, v tistem hipu pa je strica Petra oplazil rafal (Nemci so bili oddaljeni le še 50 m od stričeve hiše), moj brat pa se je uspel rešiti tako, da je skočil v bližnji svinjak. Stric se je uspel rešiti in je nato ves obupan pritekel nazaj v vas Pri cerkvi in povedal, da njegove družine ni nikjer in da so verjetno ubili tudi mojega brata Janeza. Moj oče in mama ter stric so bili obupani in niso več razmišljali, da bi se umaknili zvečer na Jelovico. Tako so naslednji dan, v ponedeljek zjutraj, Nemci zajeli mojega očeta in strica doma in ju ubili ...

Mojega brata Janeza pa je v svinjaku našel avstrijski vojak, ki je govoril slovensko. Usmilil se ga je in ga odpeljal do Gričarjeve hiše, kjer so Nemci zbirali ljudi za selitev (v Šentvid v Škofove zavode, kot se je izkazalo pozneje), in mu podaril verižico s križcem z besedami, naj se ga spominja ...

Bičkov vod in štab, ki sta bila v nedeljo, 11. januarja, v vzhodnem delu Dražgoš, sta bila od 200 do 300 m oddaljena od kraja na Jelenščah, kjer so Nemci streljali domačine. Vsi partizani, kolikor jih je še ostalo, so se poskrili v Grogcovih gosto zasajenih smrekicah in samo opazovali ... Videli so, kaj se dogaja, vendar niso ničesar ukrenili. Nihče od partizanov tudi ni prišel sporočit ljudem Na pečeh in Pri cerkvi, kaj se dogaja v Jelenščah, ali jih opozorit, naj zbežijo

oziroma se vsaj poskušajo rešiti.

Torej so se možje, ki so se prej bahali, da bodo branili Dražgoše pred Nemci, zdaj skrivali! V nedeljo zvečer v vasi ni bilo nobenega partizana več in so prepustili Dražgošane na milost in nemilost Nemcem. Vsi so se umaknili na planino Kališnik (kraj, ki že spada pod Jelovico), od koder so iz bajte pregnali Dražgošane iz vasi Na pečeh, ki so se še uspeli umakniti pred morijo. Pred morijo se je na Jelovico umaknil tudi Matičev stari ata, star 85 let. Pot do Kališnika je bila za starega človeka zelo naporna, zato je moral večkrat počivati.

Nekako na sredi poti med Dražgošami in Kališnikom, kraj se imenuje Počivalo, je oče moral spet počivati. V tem času ga je dohitel štab Cankarjevega bataljona. Ko je soborec Staneta Žagarja videl, da je oče skoraj omagal, je prosil druge, da bi pomagali staremu človeku, da nekako pride do Kališnika. Vodstvo pa gaje zavrnilo, da se zdaj nima časa ukvarjati s temi ljudmi ... Za borci pa je mimo Matičevega starega ata prišla Brinovcova mama, ki je bila noseča, z leto in pol starim otrokom v košu.

Pomagala je Maticovemu očetu, da so skupaj nekako prišli do bajte na Kališniku. Ob 11. uri zvečer pa se je 31 domačinov, ki so se zatekli v to bajto in med katerimi je bila tudi 10-letna deklica, ki je sedaj moja žena, moralo spet umakniti štabu Cankarjevega bataljona (približno 15 partizanov) in si poiskati novo zatočišče v drugi eno uro oddaljeni bajti na Pstinah. V ponedeljek zjutraj, 12. januarja ob 8. uri so Nemci vdrli v vas Pri cerkvi. Vse hiše v vasi so obkolili in vse moške, ki so jih dobili po hišah, nagnali v Pikcovo hišo, med njimi tudi mojega očeta in strica, in jih nato odgnali v župnišče in prosvetni dom ter jih žive zažgali.

Vseh žrtev je bilo 18. Takrat sem svojega očeta zadnjič videl. »Slavna bitka« v Dražgošah je tako zahtevala 41 žrtev med domačini: 39 moških in 2 ženski (punčko, staro tri leta, je zadela granata, Kolendrova mama pa je bila ranjena na Jelovici, ko so bežali, in je potem umrla). Tu moram opozoriti še na napako Ivana Jana, ki je pisal o dražgoški bitki. Ta je v svoji zadnji knjigi zapisal, da je bila ranjena Koritnikova mama, vendar to ni res.

Koritnikovi mami je umrl otrok, ki je bil obstreljen in je pozneje umrl, ranjena pa je bila Kolendrova mama, ki je kasneje umrla. V Dražgošah je padlo sedem partizanov in 27 Nemcev. Trditev, da je padlo sto ali več Nemcev, nikakor ne drži. Vseh ranjenih Nemcev pa je bilo 14. O njihovem številu sem stoodstotno prepričan, ker sem moral v zaporu v Šentvidu skupaj z Birtovim Matijem ribati sobo, v kateri so ležali Nemci, ranjeni v Dražgošah. Med njimi je bil tudi vojak iz avstrijske Koroške, ki je potrdil, da je bil ranjen prav v Dražgošah ...

Izseljevanje

Otroke in ženske iz vasi Pri cerkvi so Nemci v ponedeljek, 12. januarja, okoli 12. ure zaprli v Jorcovo hišo v dnevno sobo (približno 40 ljudi), da nas bodo skupaj s hišo zažgali. Otroke in ženske iz vasi Na pečeh pa so strpali v t. i. ta malo Matičevo bajto (približno 20 ljudi), okrog katere so že položili drva, da jo bodo zažgali, in v klet Gričarjeve hiše (tudi približno 20 ljudi). Ko je župan Mlinar izvedel, kaj nameravajo Nemci storiti s preostalimi domačini, je posredoval pri Nemcih in jih prosil, naj vsaj njim prizanesejo ...

Nemci so se zaradi posredovanja župana odločili, da domačine preselijo. S selitvijo so začeli v ponedeljek popoldne Na pečeh, v torek dopoldne pa v vasi Pri cerkvi. Najprej so nas peš odgnali na Rudno, približno tri kilometre, tam pa so nas strpali v vojaški tovarnjak ... Ko sem se po poti do Rudna ozrl proti domači vasi (po približno 500 metrih), sem videl, da je bila vas vsa v plamenih ... Star sem bil deset let, ostal sem brez očeta in brez doma ...

Jokal sem in nemški vojak mi je zagrozil s pištolo. Drug vojak mu je preprečil, da me ni ustrelil. Odpeljali so nas v neznano... Pripeljali so nas v Šentvid v Škofove zavode. Vseh skupaj iz obeh delov vasi nas je bilo 81. Pred vrati zapora v Šentvidu sem zagledal svojega brata Janeza, za katerega smo vsi mislili, da je mrtev. Skupaj z drugimi vaščani iz vasi Na pečeh so ga namreč preselili že v ponedeljek popoldne. V tem času, ko smo bili v zaporu, je nemška minerska enota zminirala vse hiše v Dražgošah, razen cerkve.

Vsi preseljeni Dražgošani smo bili zaprti v enem samem prostoru. V Šentvidu smo ostali šest tednov. Hrane je bilo zelo malo. Vsaka družina je dobila eno skodelico (približno liter in pol) in to hrano si je morala razdeliti med družinske člane. Zadnjih trinajst dni so v zaporu v kuhinji delala tri dekleta iz Dražgoš (Birtova Tončka in Albinca in Megušarjeva Micika) in tako smo po dolgem času lahko spet poskusili gorenjske koruzne žgance.

Po šestih tednih, na pustni torek ob sedmih zjutraj, je prišel ukaz, da moramo biti ob devetih pripravljene za odhod. Prepričani smo bili, da nas pošiljajo naprej v nemška taborišča. Naložili so nas v dva vojaška kamiona in začeli smo se voziti proti Jeprci in nato zavili proti Škofji Loki. Slišal sem, da so se starejši pogovarjali, da se peljemo proti Selški dolini. Pripeljali so nas do vasi Češnjica. Tam so nas razložili in nas pustili sredi ceste. Premišljevali smo, kako naprej ...

Dobri ljudje in nekateri sorodniki so izvedeli, da so pripeljali Dražgošane iz zapora in so nam prišli pomagat. Našo družino je vzel pod streho daljni sorodnik Erzarjev Franc iz Podlonka, ki je živel v Otokih, to je naselje nekako med Češnjico in Železniki. Nikoli ne bom pozabil, kako nam je Francetova sestra postregla s pustnimi dobrotami (bil je ravno pustni torek). Počutil sem se, kot da sem na kraljevski gostiji. V tej hiši smo ostali do sredine leta 1945. Vsi izseljeni Dražgošani so dobili dom pri dobrih ljudeh.

Tudi tisti Dražgošani, ki niso bili zaprti v Šentvidu, torej tisti, ki so se uspeli še pravočasno umakniti na Jelovico, so kasneje dobili zavetje pri dobrih ljudeh, in to kljub temu, da je bilo vsem, ki bodo vzeli pod streho Dražgošane, zagroženo s smrtno kaznijo. Spominjam se, kako sva 25. marca 1942 z mamom odšla k Markcovim na Rudno po hrano in prav na ta dan sem videl z Rudna (od Novakove žage), da so Nemci zminirali tudi cerkev, ki je še edina stala v Dražgošah ...

To je bil dejanski konec vasi in od nje ni ostalo ničesar več. Do 25. aprila 1942 je bilo območje Dražgoš razglašeno za zaprto vojaško območje in vsakomur, ki bi se zadrževal na njem, je bila zagrožena smrtna kazen. Po 25. aprilu 1942 smo začeli občasno hoditi v Dražgoše obdelovat zemljo, da smo se lahko preživljali med vojno. Iz Češnjice smo hodili peš ali s konjem. Sredi leta 1944 so bili Nemci pregnani iz Železnikov in partizani so mobilizirali več fantov (jaz sem imel takrat trinajst let) za prevoz hrane in materiala za oskrbo partizanov do Novakov in Cerknega, na t. i. Področje.

Zelo dobro se spominjam, kako sem pozimi 1944 ponoči moral odpeljati tovor s konjem na Področje. Nekdo od prevoznikov je peljal sol. Pri nas doma je bilo zelo malo hrane, o soli pa smo lahko le sanjali ... Ko sem videl toliko soli na kupu, sem si zaželel, da bi jo lahko vsaj malo prinesel domov. Slekem suknjič in nekaj soli stresel v rokav in pustil suknjič pri drevesu. Ko sem se vračal s Področja, sem sol spotoma pobral. Spominjam se tudi, kako so partizani približno teden dni pred božičem 1944 mobilizirali šest fantov (med njimi tudi mene), da smo šli voziti les z Blegoša na žago v Novake pri Cerknem.

Stanovali smo v vasi Robidnica nad Poljansko dolino. Les je bil namenjen za graditev bolnice Franje. Eden od fantov, Boškov Jur iz Češnjice, je rekel, da za božič še nikoli ni delalo in tudi letos ne bo. Stražar pa mu je odvrnil, da bo letos pač drugače. Naslednje jutro stražarja ni bilo nikjer, zato smo se vsi fantje hitro odpravili proti domu. Zdelo se nam je čudno, kam so vsi izginili. Tišina se je zdela kot zatišje pred viharjem ... In naslednji dan, na božič, se je ravno na tem območju začela hajka. Nemci so požgali vas Robidnica in vse moške postrelili. Če ne bi

pravočasno odšli, bi bili tudi mi med mrtvimi ...

Stražar pa nam prejšnji dan niti z besedo ni omenil, da Nemci pripravljajo hajko, ali nas opozoril, da bi se tudi mi lahko umaknili na varno, kot so se partizani. Vrnitev domov in obnova vasi Do konca vojne je naša družina ostala v Železnikih, junija 1945 pa smo se vrnili v Dražgoše. Nastanili smo se v sušilnici za sadje, ki smo jo obnovili. Velika je bila približno devet kvadratnih metrov. Začeli smo graditi malo leseno barako, da smo se do zime 1945 lahko vanjo preselili.

V tem času je država zgradila šest zasilnih barak za Dražgošane, in sicer tri v vasi Pri cerkvi in tri v vasi Na pečeh, in dva skupna hleva za živino. Les za barake so z Rudna nosili nemški ujetniki, ker cesta še ni bila zgrajena. In to je bilo tudi vse, kar je država prispevala za obnovo Dražgoš!

15. avgusta 1945 je Dražgoše obiskal minister za gradbeništvo, tov. Kambič. Postavili smo mu oder na razvalinah Urbanove hiše, od koder nam je razlagal, kako bo tekla obnova Dražgoš. Na sestanek je prišlo pet moških, ki so se uspeli rešiti, in petnajst vdov. Slišali smo veliko lepih besed, natančno pa nam minister ni razložil, kako bo obnova potekala. Vdove so po sestanku odšle, z moškimi pa se je želel tov.

Kambič še posebej pogovoriti, češ da noče vznemirjati vdov. Andrej Marenk (Pikcov oče), Franc Lotrič (Markonov oče), Franc Luznar (Gobovcov oče), Tomaž Jelenc (Jorcov oče) in jaz (Franc Kavčič) smo po pogovoru s tov. Kambičem izvedeli, kako si država pravzaprav predstavlja obnovo.

Tovariš Kambič je rekel, da država načrtuje v Dražgošah zgraditi dva velika stanovanjska bloka (v vsaki vasi po eden) in dva skupna hleva za živino (v vsaki vasi po enega), ostalo zemljo pa bi spremenili v pašnike. Ko je Pikcov oče to slišal, se je tako razburil, da je v jezi pljunil ministru Kambiču v obraz. In tako se je končala pomoč države pri obnovi Dražgoš. Država je obljubljala tudi izgradnjo ceste do Dražgoš ...

Nemški ujetniki so jo zgradili do zadnje hiše na Rudnem, nato pa je bilo delo prekinjeno. Leta 1947 je bila v Dražgošah ustanovljena obnovitvena zadruga. Vodil jo je Janez Berce, lesni trgovec iz prejšnje Jugoslavije. Sam sem bil v odboru obnovitvene zadruge od 16. leta do vojaščine leta 1951 ter od leta 1953 dalje do ukinitve zadruge leta 1960. Naša glavna skrb je

bila, kako obnoviti Dražgoše brez pomoči države.

Na srečo se je v Sevnici na Dolenjskem »našel« gater (polnojarmenik), ki so ga Nemci po odhodu iz države odvrgli, in tako smo začeli z razrezom lesa. Prodajali smo deske in denar od lesa se je najprej porabil za dokončanje ceste, nato pa za obnovo vasi. Vdove in manj premožni prebivalci Dražgoš so tako dobili nepovratna sredstva za obnovo hiš, kar so zaman pričakovali od ministra Kambiča.

Prvi hlev je bil zgrajen leta 1949, to je bila Beštrova štala. Celotna obnova je trajala približno pet let. Med zadnjimi je bila zgrajena Megušarjeva hiša. Med tem časom je bilo zgrajenih 52 hiš in približno 30 gospodarskih poslopij. Jeseni 1949 smo tudi pri nas začeli obnavljati gospodarsko poslopje. Ko poslopje še ni bilo dograjeno do prve plošče, je prišel inšpektor za gradbeništvo takratnega okraja Kranj, tovariš Šorli, doma iz Žirov.

Prepovedal nam je nadaljevati gradnjo z obrazložitvijo, češ da se zasebna gospodarska poslopja ne bodo več gradila. Še vedno je namreč pri oblasteh živela misel o načinu življenja v naši vasi po vzoru sovjetskih kolhozov. Jeseni 1948, po sporu z informbirojem, se je tovariš Šorli znašel v t. i. Stalinovem taboru (»stalinovci«) in je bil odstavljen z oblasti in izgnan na Goli otok.

Tako smo lahko spomladi leta 1950 nadaljevali z gradnjo in uspeli dokončati gospodarsko poslopje in stanovanjsko hišo. Leta 1951 smo imeli v Dražgošah prvo birmo po vojni. Cerkev je bila zasilno urejena v izpraznjeni baraki. Birmovalec je bil škof Vovk, ki so mu stregli po življenju, zato ga je bilo potrebno stražiti. »Stražarji« smo se menjavali na vsaki dve uri.

Janko Pintar in jaz sva na 30 metrov visoko smreko obesila slovensko zastavo, ki jo je sešila moja mama. Ko sva se spuščala po smreki navzdol, sva sproti sekala veje in lupila lubje ... Ko sva bila na tleh, sva lahko občudovala 30 m visok mlaj. Janko Pintar je za to sedel v zaporu tri dni, mene pa so zaradi mladoletnosti izpustili po enem dnevu.

Tudi pritrkovanje je bilo pri birmi strogo prepovedano. Jernej Lotrič pa je poudaril, da se je za birmo vedno pritrkovalo in tako mora tudi ostati. Po birmi je bil za to tri dni v zaporu. Obnovitvena zadruga je uspešno delovala do leta 1960, nato so jo nasilno ukinili in priključili Kmetijski zadrugi Češnjica, pozneje pa Kmetijski zadrugi Škofja Loka. Žal ni ostalo nobenih

dokumentov o obnovitveni zadrugi, ker sta voznik, Nace Frelj iz Sorice, in knjigovodkinja Nežka Kavčič imela nesrečo in sta z avtom na poti od Rudna do Češnjice zgrmela v potok.

Potnika sta se srečno rešila, ves arhiv in dokumente o obnovitveni zadrugi pa je žal odnesla voda. Zadnje leto je imela obnovitvena zadruga v Dražgošah 16 milijonov dinarjev čistega dobička. Od teh smo 5 milijonov uspeli »rešiti« za izgradnjo pokopališča v Dražgošah, ostalih 11 milijonov pa je »izginilo« v Kmetijski zadrugi Češnjica. Vsa leta po vojni in po obnovi vasi je tlela želja domačinov, da bi zgradili novo cerkev, ker je bila stara med vojno popolnoma porušena.

Prvi sestanek za načrtovanje njene izgradnje je bil jeseni leta 1963. Udeležil se ga je tudi župan tovariš Osojnik iz Škofje Loke, ki je skupaj s svojimi somišljeniki z vsemi silami nasprotoval izgradnji cerkve. Dal nam je na izbiro: ali izgradnja cerkve ali cesta Dražgoše–Jamnik. Na sestanku je bila sprejeta odločitev o gradnji cerkve. Nato smo začeli zbirati dovoljenja za gradnjo. Po takratnem zakonu je bilo treba imeti zagotovljena sredstva na računu na banki in za dodelitev gradbenega dovoljenja je bilo potrebno zbrati 11 milijonov dinarjev.

Z veliko truda in dobre volje smo ta denar zbrali in ga položili na račun v banko. Na podarjeni denar (donacije domačinov in dobrih ljudi) pa bi bilo treba takrat plačati 72 % davka, kar je pomenilo, da s preostankom denarja gradnje cerkve ne bi mogli niti začeti. Ker smo spoznali, da nam gradnja na ta način ne bo uspela, sem se posvetoval z odvetnico Ljubo Pretner, kaj je mogoče storiti v tem primeru.

Svetovala nam je, da lahko navedemo, da so nam denar za gradnjo cerkve ljudje le posodili. Tako smo ljudem izstavili račune za posojeni denar in se izognili plačilu prometnega davka. S temi računi pa smo si nakopali 14-dnevno zasliševanje (zaslišali so vse, ki so imeli račune o posojilu denarja).

Ker zasliševanjem ni bilo konca, se je delegacija 12 ljudi (s tremi »fički«) odpravila najprej do škofa Pogačnika, ki pa ni imel poguma, da bi skupaj z nami odšel na sekretariat za verske zadeve. Tako smo tja odšli sami in prišli le do vratarja. Ta nas je odpravil z besedami, češ da ni nikogar od ljudi, ki jih iščemo, trenutno v uradu. Zato sva skupaj z Andrejem Marenkom odšla do odvetnice Ljube Pretner in se z njo takoj odpeljala na občino Škofja Loka, kjer je ona po pravni poti uredila, da je bil naslednji dan denar na banki sproščen.

Odvetnica Pretnerjeva je tudi poskrbela, da se je s tem dnevom končalo zasliševanje Dražgošanov in da se je z zbranim denarjem lahko začela gradnja cerkve. Cerkev je bila zgrajena leta 1966, cesta Dražgoše–Jamnik pa leto pozneje ... Sam sem bil od vsega začetka v odboru za gradnjo cerkve, zato lahko jamčim, da so vsi navedeni podatki resnični.

Do kdaj še proslavljanje dražgoške tragedije?

Po več kot 60 letih se še vedno slavi zmaga partizanov in njihove obrambe Dražgoš in ljudi pred Nemci. Žalostno je, da tudi nekateri ljudje, katerih dedje in očetje so umrli v Dražgošah, to podpirajo. Celo Dražgošani so glede tega razdeljeni v dva tabora. Žalostno je, da ne moremo reči bobu bob, da še danes ne moremo priznati, da je bila dražgoška bitka le boj za oblast za vsako ceno.

Žalostno je, da so postavili tako veličasten spomenik partizanom, padlim v Dražgošah, posmrtno ostanke ubitih domačinov pa iz svete zemlje prenesli v neposvečeno grobnico pod spomenikom, in to brez vsakršnih imen, čeprav je večina domačinov prekopu nasprotovala. Mit o pogumnih partizanih, ki so branili Dražgoše in ljudi, je izmišljen in neresničen. Resnica je, da je bila vas Dražgoše izbrana načrtno, da so partizani s tem izzivali Nemce.

Ko pa so Nemci zasedli vas, so partizani »stisnili rep med noge« in pobegnili na Jelovico, ljudi pa prepustili na milost in nemilost Nemcem. Če tisto zimo 1941/1942 ne bi bilo meter in pol snega, bi se ta neslavna bitka končala v pol ure ali največ v eni uri. Sprašujem se, kdaj se bo končalo to »slavje« v Dražgošah? Kdaj se bo darovala maša za ubite domačine in padle partizane?

Ne obsojam mladih partizanov, ki so morali izpolnjevati ukaze in za to plačati z življenjem. Koliko nedolžne krvi je bilo prelito v tej neslavni bitki samo zaradi hlepenja predstavnikov partije po oblasti?!

FRANC KAVČIČ potrjujem, da so vsi opisani dogodki in podatki resnični.

Vir: Blog RTV - Mica (10.01.2010)